

Budapest

Várost védő Athéné

Fekvése. Budapest a Duna két partján terül el. A Dunának 30,8 km-es szakasza tartozik a fővároshoz. A folyó a Gellérthegy aljánál a legkeskenyebb (285 m) és egyben a legmélyebb (8–9 m a 0 víz-szint alatt). A fővárosnak több szigete van: az Óbudai-sziget (108 hektár), a Margitsziget (96,5 hektár), a Palotai-sziget (53 hektár), a Népsziget (42 hektár) és a Csepel-sziget egy része (2610 hektár). A város legmagasabb pontja a János-hegy (529 m).

Éghajlat. Mérsékelt. Az évi középhőmérséklet 11 °C. Az évi napfénytartam 2040 óra. A csapadék évi átlagos mennyisége 600–700 mm. A budai hegyek felől érkező uralkodó északnyugati szél frissíti a főváros levegőjét.

Terület. 525,1 km². A település fejlődése során a régi városmaghoz – a mai belvároshoz – kapcsolódva ipari és lakóterületek jöttek létre, majd ezen kívül egy családi házas övezet. Ma már két lakótelepi gyűrű határozza meg a városképet. A főváros 22 kerületre tagolódik. A legnagyobb kerület a XVII. (54,83 km²). A VII. kerület a legkisebb (2,1 km²) és a legsűrűbben lakott (népsűrűsége 1981. január 1-én 42 700 fő/km² volt).

Történelem. Egyike a legrégebb emberi településeknek. Az első, név szerint ismerhető lakosok a kelta eredetű eraviszkuszok voltak. A rómaiak az I. század elején kezdték el kialakítani a mai Óbuda területén Aquincumot (kb. 30 000 főnyi lakosa volt). A főváros területén több helyen is feltártak római kori polgári és katonatelep-maradványokat. A rómaiak után hunok, később keleti gótok, longobárdok és avarok kezén volt hosszabb-rövidebb ideig e terület. A honfoglalás után a fejedelmi torzs szálláshelyei közé tartozott.

A XIII. század közepétől – Budavárát 1247-ben kezdte építtetni IV. Béla – 1526-ig Buda* volt az ország központja. Pest* ebben az időszakban palánkkal védett település volt, kisebb területű, mint a mai Belváros. 1541. augusztus 29-től 1686. szeptember 2-ig Buda török megszállás alatt volt. A török uralom alatt mindkét város visszafejlődött. A virágzó céhek felbomlottak, de 1662 és 1701 között Budán 19, Pesten 15 céh kapott királyi privilégiumot. Az első manufaktúra 1770-ben létesült.

A XVIII. századtól nagyarányú építkezések kezdődtek Budán és Pesten. Ekkor épültek a sok helyütt még fellelhető barokk paloták, lakóházak, templomok. A XVIII. század végi és a XIX. század első felében épült klasszicista stílusú épületek határozták meg Pest-Buda arculatát.

A XVIII. század második felében Mária Terézia Nagyszombatról Budára helyezte az egyetemet. II. József az 1780-as évektől kezdődően névleges fővárosból tényleges fővárossá tette az ikervárost.

Az 1780-as és 1790-es években a francia felvilágosodás eszméi gyorsan terjedtek a demokratikus reformokat óhajtó nemesi és polgári értelmiségiek között. Közülük kerültek ki a polgári átalakulásért küzdő jakobinus mozgalom vezetői, akik közül többet 1795-ben a Vérmezőn kivégeztek.

A XIX. század első felében egyre inkább Pest vált az ország közép-

* Buda Attila bátyja volt; Pest ószláv nyelven kemencét jelent. A két városnév a XVI. század óta szerepel magyar és latin szövegekben.

pontjává. Az ipari és kereskedelmi vállalatok — amelyeknek fejlődését tovább segítette a gőzhajózás megindulása és a vasútépítkezések — mellett létrejött a Nemzeti Múzeum és megvetettek az alapját a Magyar Tudományos Akadémiának is.

Az 1848-as polgári forradalom — amely megdöntötte a feudalizmust és végrehajtotta az elfogadott polgári reformokat — március 15-én Pesten robbant ki. 1848-ban Pest lett az ország hivatalos fővárosa. A szabadságharc leverése utáni osztrák elnyomás hosszú időre megbénította Pest-Buda életét.

A modern nagyvárost a kapitalista fejlődés hozta létre. (1884-ben alapította Ganz Ábrahám a mai Ganz-gyárat, 1862-ben Láng László a mai Láng-gyárat, 1882-ben a Weiss család a mai Csepel Vas-és Fémművek elődjét és ugyanebben az évben Egger Béla a mai Egyesült Izzót.) Buda, Pest és Óbuda egyesülését az 1872. évi XXXVI. törvénycikkely mondta ki. A város azóta a Budapest nevet viseli.

A nagyipar fejlődésével párhuzamosan kialakult az új, forradalmi erő: a munkásosztály. Az 1860-as évektől a munkásmozgalom is kibontakozott: 1861-ben nyomdászsztrájk volt, 1868-ban megalakult az Általános Munkásegylet, 1890-ben a Magyarországi Szociáldemokrata Párt. 1890-ben a fővárosban ünnepelték meg elsőként a munkásság nemzetközi ünnepeként május elsejét. A budapesti proletariátus az ország munkásmozgalmának vezető erejévé vált. A fővárosban zajlott le 1912. május 23-án a „vérvörös csütörtök” néven ismert nagy munkástüntetés a választójogért. Már az első világháború előtt kialakult a forradalmi munkásmozgalom két budapesti gócpontja: Csepel és Angyalföld.

Budapestről indult ki az 1918. októberi polgári demokratikus forradalom. Itt alakult meg 1918. november 24-én a Kommunisták Magyarországi Pártja. 1919. március 21-én a hatalomra jutott munkásosztály kikiáltotta a Tanácsköztársaságot. Az első magyar munkás-paraszt állam leverése után a budapesti munkásmozgalom tovább élt, és az illegális kommunista mozgalom a fehérterror éveiben is szervezője-vezetője maradt a munkásosztálynak. A két világháború között tovább bővült a budapesti nagyipar, új iparágak fejlődtek ki. Jelentősen megnőtt a lakosság is.

A második világháború alatt a fővárosban kommunista kezdeményezésre több háborúellenes tüntetés zajlott le. A fasiszta önkénynek, majd a nyilas rémuralomnak a fővárosban több tízezer ember esett áldozatul. A város a légibombázások, majd a fasiszta csapatok ellenállása miatt nagy károkat szenvedett, a hidakat lerombolták, a lakóházak 27%-a elpusztult vagy súlyosan megsérült.

Budapest 1945. február 13-án szabadult fel a fasiszta uralom alól. Az 1947. április 1-én kezdődött hároméves tervidőszak alatt a második világháborúban súlyos károkat szenvedett város jórészt újjáépült. 1950. január 1-én a peremvárosok* hozzácsatolásával megalakult Nagy-Budapest.

A város a felszabadulás óta folyamatosan fejlődik — bár az 1956. októberi ellenforradalmi kísérlet súlyos károkat okozott, de a helyreállítás 1957–1958 során befejeződött —, és nagy erőfeszítések árán a különböző fejlettségű városrészek egységes egésszé kovásolódtak.

Barokk utcaképet a budai Várban

A Király-fürdő a Fő utcában

* Budafok, Csepel, Kispest, Pesterzsébet, Pestszentlőrinc, Rákospalota, Újpest városok; Albertfalva, Békásmegyér, Budatétény, Cinkota, Mátyásföld, Nagytétény, Pesthidegkút, Pestszentimre, Pestújhely, Rákoscsaba, Rákoshegy, Rákoskeresztúr, Rákosliget, Rákosszentmihály, Sashalom, Soroksár községek.

Budavári Palota

Károlyi Mihály — Varga Imre alkotása

Közigazgatás, államhatalmi szervek. Pest város jogszokásait és kiváltságait IV. Béla foglalta írásba 1244. november 26-án. (A kiváltságok részben a mezőgazdaság, részben a kereskedelem felvirágoztatását szolgálták mindkét — Buda és Pest — városban.) A kiváltságlevelek a török hódoltság alatt a várossal együtt elpusztultak. 1703-ban a „Diploma Leopoldinum” Budát és Pestet szabad királyi várossá nyilvánította, ez a jogállás 1848-ig fennállott. A szabadságharc leverése után csak az 1867. évi kiegyezés után kapta vissza alkotmányos jogait, a várost főpolgármester irányította. A Tanácsköztársaság alatt a népbiztosok, illetve a Budapesti Forradalmi Központi Munkás- és Katonatanács vezette, a Tanácsköztársaság leverése után ismét főpolgármester irányította. Budapest Főváros Tanácsa az 1950. évi I. törvény alapján 1950. június 15-én alakult, a kerületi tanácsok 1950. augusztus 15-én alakultak meg.

A Magyar Népköztársaság legfőbb államhatalmi és népképviselői szerve, az országgyűlés ülészeit — évente rendszerint négyet — Budapesten, az Országházban tartja. Az országgyűlés végrehajtó szervének, a Minisztertanácsnak is a fővárosban van a székhelye. Budapesten működnek az országos főhivatalok.

Mozgalmi élet. A Magyar Szocialista Munkáspártnak Budapesten több mint 5000 alapszervezete van. A párttagok száma 210 000, ebből munkás és közvetlen termelésirányító 43%. Évente átlag 700 új tagot vesznek fel a pártba.

A Kommunista Ifjúsági Szövetség 6769 alapszervezetében több mint 170 000 fiatal tevékenykedik, ez a KISZ-koriak 40%-a. Legszervezettebbek a felsőfokú oktatási intézményekben tanulók és a nagyüzemi munkásfiatalok (50%).

A szakszervezeti mozgalom társadalmi szerepe a fővárosban rendkívül jelentős: a munkavállalók 96,5%-a szakszervezeti tag. A Hazafias Néprfront fontos politikai tényező a fővárosban is, a szövetségi politika megvalósulásának legszélesebb kereteit adja. Az országgyűlési, tanácsi, lakóbizottsági választások előkészítésével és lebonyolításával eleget tesz alkotmányos kötelességének.

Lakosság. Az ország lakosságának egyötöde — 2 600 000 fő — lakik a fővárosban. A Belvárosban (I., V., VII. ker.) a népsűrűség 23 400 fő/km², itt él a főváros lakosságának 12%-a. A népsűrűség a hatodik ötvenes tervidőszak* végére a belső kerületekben 12%-kal csökken, a peremkerületekben 22%-kal nő.

Az elmúlt két évtizedben a halálozások száma meghaladta az élveszületéseket, a népesség természetes fogyását a vidékről bevándorlók ellensúlyozták. A jövőben a demográfiai változások következtében várhatóan nemcsak a népesség száma csökken, de változik a korösszetétel is: csökken a legfiatalabb korosztályok létszáma és a munkaképes korban levők száma is.

* Az 1981 utáni adatok tervezettek.

A kerületek népsűrűsége

Kerület	Terület	Népsűrűség (fő/km)		
		1976.	1981.	1986.
		január 1-én		
I.	3,41	12 700	11 800	9 800
II.	36,34	2 800	3 000	2 900
III.	39,69	2 700	3 300	3 900
IV.	18,83	3 700	4 400	5 300
V.	2,59	20 800	18 800	16 500
VI.	2,38	32 200	29 000	27 200
VII.	2,09	48 900	42 700	36 800
VIII.	6,83	17 400	16 000	14 100
IX.	12,53	7 800	7 200	6 000
X.	32,50	2 200	3 200	3 000
XI.	33,47	5 100	5 300	5 600
XII.	26,67	3 000	3 100	3 000
XIII.	13,44	10 700	10 300	9 800
XIV.	18,15	9 700	9 000	8 500
XV.	26,88	4 300	4 000	3 700
XVI.	33,52	2 000	2 200	2 200
XVII.	54,83	1 000	1 000	1 300
XVIII.	38,61	2 400	2 500	2 600
XIX.	9,38	6 400	6 400	7 300
XX.	52,96	2 000	1 900	2 000
XXI.	25,75	3 100	3 000	3 300
XXII.	34,25	1 400	1 600	1 400
Budapest összesen :	525,10	3 880	3 930	3 900

* Férfi 15–60 éves, nő 15–55 éves.
** Demográfiai prognózisok alapján.

A népesség összetétele korcsoportonként és nemenként (ezer fő)

Korcsoport	1981. január 1.		1986. január 1.	
	férfi	nő	férfi	nő
0–13 éves	181,9 (9,4)	172,1 (8,6)	187,1 (10,8)	177,1 (10,2)
14–64 éves	616,8 (63,4%)	567,1 (52,0%)	607,4 (62,4%)	549,6 (51,2%)
Munkaképes korú	165,3 (16,9%)	342,7 (31,4%)	168,1 (17,3%)	335,7 (31,3%)
Idős korúak				

* Demográfiai prognózisok alapján.

Foglalkoztatás. A külső és belső munkaerőforrás alakulását befolyásoló tényezők hatására — a munkavállalási korú népesség 24 000 fővel csökken, nő a gyesen levők és a tanulók száma, az agglomerációs területeken a munkalehetőségek bővülése 11 000 fővel csökkenti az ingázók számát — a fővárosban igénybe vehető munkaerő 1986-ban 49 000 fővel, azaz 4%-kal kevesebb lesz, mint 1981-ben.

**A népesség összetétele
(ezer fő)**

Korcsoport	1988.	1989.*
	január 1-én	
0-2	76,8	65,2
3-5	91,0	70,0
6-13 } éves	186,1	229,0
14	18,0	21,0
Munkaképes korú*	1184,0	1157,0
Idős korú	906,0	503,8
Összesen:	2064,0	2046,0 - 18,0 kb. 1%

A foglalkoztatottak összetétele népgazdasági ágak szerint (%)

	1981. január 1.		1986. január 1.	
	férfi	nő	férfi	nő
Ipar	36	34	33	29
Építőipar	15	5	15	5
Mező- és erdőgazdaság	4	3	4	3
Szállítás és hírközlés	16	7	17	8
Kereskedelem	8	18	9	19
Vízgazdálkodás	1	—	1	—
Szolgáltatás	20	33	21	36
Munkavállalási korú aktív keresők a munkavállalási korú lakónépesség %-ában	88	78	86	78

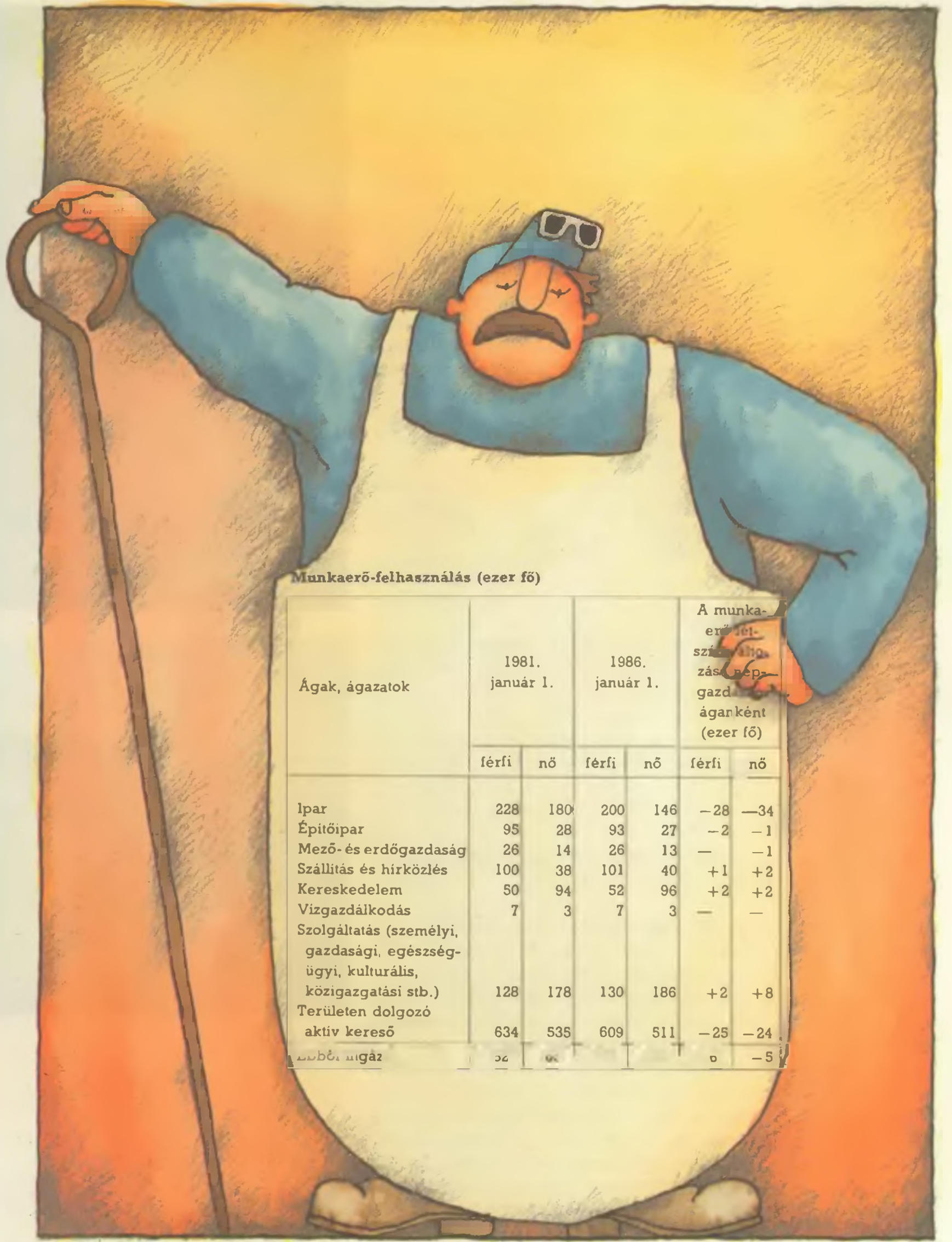
Az ipar, az építőipar, a könnyűipar és a mezőgazdaság tervezett létszámcsokkenése lehetővé teszi a szállítás és hírközlés, a kereskedelem és a szolgáltatások (egészségügyi, közigazgatási, kulturális stb.) létszámnövekedését. A munkaerő-kereslet és -kínálat — a számítások szerint — a tervidőszak második felében megközelítően egyensúlyban lesz.

Ipar. Budapest az ország ipari központja. Itt található — 3500 hektár területen — hazánk iparának kb. egyharmada. Budapest iparában kiemelkedő a villamosgépípar, a műszeripar, a gépgyártás, a vegyipar és a gyógyszeripar, a könnyű- és élelmiszeripar.

Az ipar fejlődése tukrozi a főváros helyzetéből adódó sajátos felteleteket, tényezőket is. Például:

- korlátozott az igénybe vehető terület;
- a nagy laksűrűség miatt szigorúbbak a környezetvédelmi követelmények;
- a foglalkoztatottak száma csökken, az országosnál kedvezőtlenebb a munkaerőhelyzet;
- az ipari infrastruktúra fejlesztésével költségei gyorsan nőnek. A főváros ipara a hatodik ötéves tervidőszakban a fő gazdaságpolitikai célokkal összhangban, a piaci követelményeknek, az intenzív gazdálkodás feltételeinek megfelelően fejlődik. Rendkívül fontos a termékszerkezet korszerűsítése, a termékek minőségének javítása, a fővárosban található műszaki-tudományos bázis hasznosítása, az anyag- és energiafelhasználás mérséklése. Változatlanul fontos szerepet játszik az iparfejlődésben a nemzetközi munkamegosztásban rejlő lehetőségek kihasználása, a vállalatok, szövetkezetek hagyományosan erős nemzetközi kapcsolatainak további bővítése.
- A leggyorsabban az elektronikai ipar, az energiatermelő berendezések gyártásának gépipari háttere, az alkatrész- és részegységgyártás, a műszeripar, a közúti jármű-gyártás, a gyógyszer-, a növényvédőszer- és intermediergyártás fejlődik.

Munkaerő-felhasználás (ezer fő)

Ágak, ágazatok	1981. január 1.		1986. január 1.		A munka- erő fel- használás nép- gazd- ságoként (ezer fő)	
	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
Ipar	228	180	200	146	-28	-34
Építőipar	95	28	93	27	-2	-1
Mező- és erdőgazdaság	26	14	26	13	-	-1
Szállítás és hírközlés	100	38	101	40	+1	+2
Kereskedelem	50	94	52	96	+2	+2
Vizgazdálkodás	7	3	7	3	-	-
Szolgáltatás (személyi, gazdasági, egészség- ügyi, kulturális, közigazgatási stb.)	128	178	130	186	+2	+8
Területen dolgozó aktív kereső	634	535	609	511	-25	-24
Munkanélküliség	34	45	31	41	3	-5

● A nehéziparon belül a vegyipar importmegtakarító fejlesztését, a gyógyszeripar kutatóbázisainak fejlesztését és a környezetre ártalmas kénsavtermelés kitelepítését tervezik.

● A könnyűipar rekonstrukciós jellegű fejlesztése elsősorban a minőség javulását, a termékszerkezet korszerűsítését szolgálja. Egyes szakágazatokban a szolgáltatások bővülnek. Mindezt a munkaerő jelentős csökkenése mellett kell megoldani.

● Az élelmiszeripar fejlesztése a fővárosi élelmiszerellátásának biztosítását, a tartósító- és malomipar bővítését tartalmazza.

● Az építőiparban az építési igények és kapacitások közötti feszültségek elsősorban az épületfelújítási és -fenntartási munkák terén mutatkoznak. A feladatok megoldásában — a korábbi évekhez hasonlóan — vidéki építőipari vállalatok is részt vesznek.

A hatodik öt éves tervidőszakban a fővárosi ipar bruttó termelési értéke az előirányzat szerint kb. 25–30%-kal nő. A növekményt teljes egészében a termelékenység emelése biztosítja, a foglalkoztatottak létszáma tovább csökken.

Munkaerő-felhasználás az iparban (ezer fő)

Ágazat	1981. január 1.		1986. január 1.		A munkaerő létszám- csökkenése az ipar egy ágazataiban (ezer fő)	
	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
Ipar összesen	228	180	200	146	28	34
Ebből: Bányászat	2	1	2	1	—	—
Villamos energia	7	2	6	1	1	1
Kohászat	12	7	11	7	1	—
Gépipar	123	64	104	49	19	15
Építőanyagipar	6	5	5	5	1	—
Vegyipar	17	17	17	15	—	2
Könnyűipar	46	70	40	55	6	15
Élelmiszeripar	15	14	15	13	—	1

A hatodik öt éves tervidőszak fejlesztésének főbb jellemzői:

● A fejlesztési lehetőségek a gépipar egyes szakágazataiban — közlekedési eszközök gyártása és műszeripar —, az élelmiszeriparban és a kohászatban az ipari átlagot meghaladóan bővülnek. Ez a versenyképesség, a jövedelmezőség alapján a szelektív iparfejlesztést segíti elő.

● Az állóeszközök bruttó értékének növekedése várhatóan a közlekedési eszközök gyártása, a műszeripar és az élelmiszeripar területén lesz a legnagyobb, de az ipari átlagot meghaladóan nő a villamosenergia-iparban és a vegyipar állóeszközigényes szakágazataiban is. A nehézipar szakágazataiban a gépek és berendezések, a könnyűiparban az épületek és építmények aránya nő.

● Az építési és gépi beruházások aránya — az ipar átlagában — az előző tervidőszakhoz képest nem mutat jelentős eltérést;

a gépi beruházások számottevően csak a progresszív szakágazatokban nőnek (pl. híradástechnika, villamosgépgyártás, villamosenergia- és építőanyag-ipar).

Az országos területfejlesztési politika részeként az iparkitelepítési program a fővárosi ipar szerkezetének átalakítását és a városrendezés céljait szolgálja. 1985-ig 29 vállalat 33 telephelyét számolják fel az 1966-ban és 1975-ben elhatározott iparkitelepítési program keretében. Erre a pénzügyi támogatást a Központi Településfejlesztési Alap biztosítja.

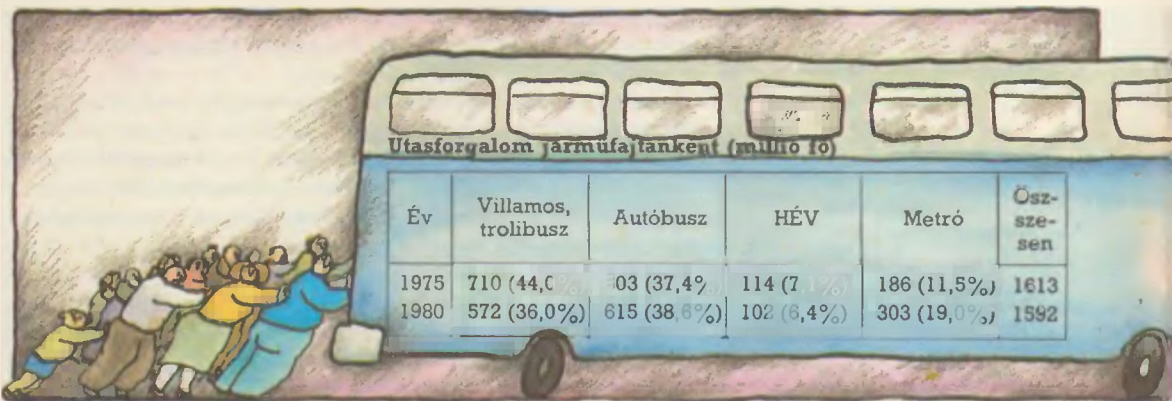
Mezőgazdaság. A főváros területén 7 mezőgazdasági nagyüzem működik. A földterület kétharmad része az állami gazdaságokhoz tartozik, a magángazdaságok aránya kb. 4–5%. A gazdaságok feladatait — az országos koncepción belül — a nagyváros napi ellátási igényei, a nagy fogyasztópiac határozza meg. A kereslethez igazodó termelés miatt a fővárosban a megművelt földterület 30%-a kert (gyümölcs, szőlő termesztésére alkalmas), 47%-a szántó (zöldség, takarmány, gabona termesztése folyik rajta). A mezőgazdasági művelés alatt álló földterület korlátozottságából adódóan a magas termésátlag elérése a cél — ennek érdekében a földterület mintegy egynegyede öntözött. A megművelhető 47 000 hektár mezőgazdasági területről nem lehet a főváros ellátását biztosítani; ez csak az agglomerációs övezet termőterületeinek igénybevételével (Pest megyében 94 mezőgazdasági nagyüzem van), valamint az ország távolabbi területeiről árufelhozattal oldható meg.

Külkereskedelem. A külkereskedelmi szervezet szinte teljes egészében Budapestre koncentrálódik. A budapesti ipar — a gyógyszeripar, a híradástechnikai és műszeripar dinamikus fejlődésével — jelentős szerepet tölt be az ország külkereskedelmében. Ez a népgazdaság szempontjából rendkívül fontos tevékenység, mivel a népgazdasági egyensúly helyreállítása — a gazdasági növekedés lassúbb üteme mellett — csak jelentős külkereskedelmi aktivitással érhető el.

Szállítás, közlekedés. Budapestről indul ki az ország 8 fő vasútvonala, a 8 országos főútból 7. Itt van a hajózás, a légiforgalom és az autóbusz-hálózat központja.

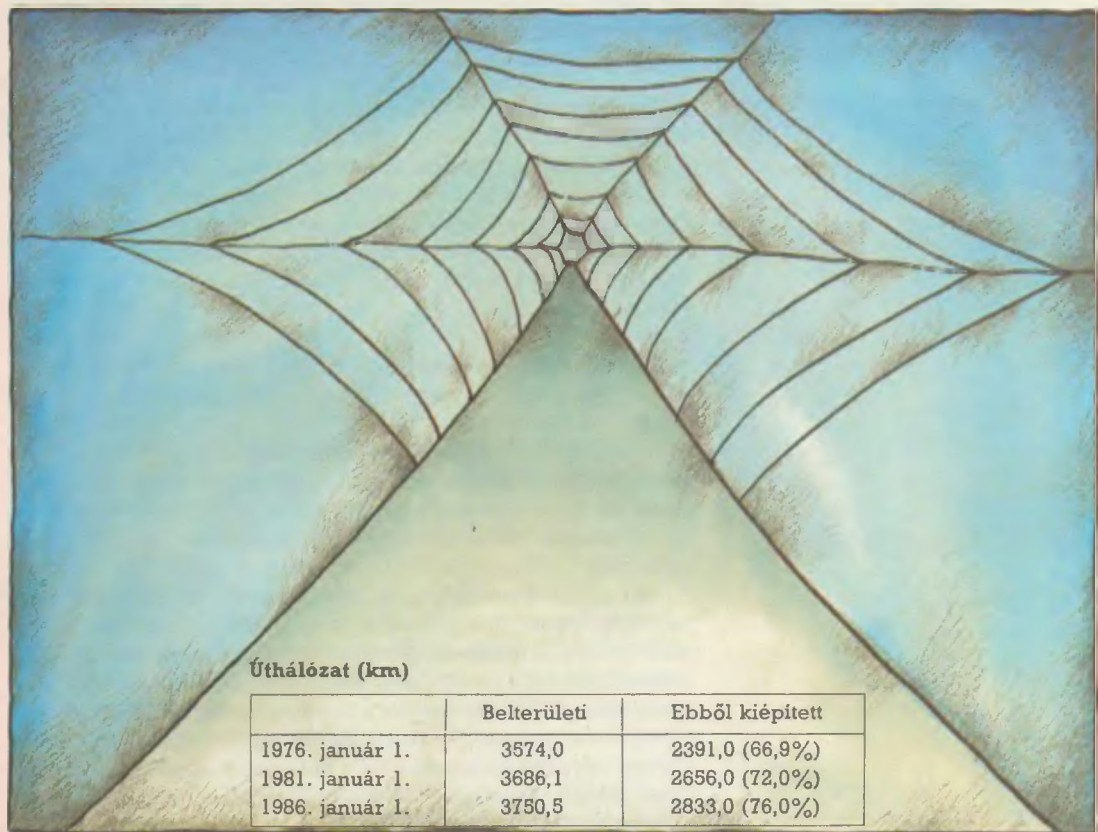
A budapesti tömegközlekedés járműállománya 1981 elején 1242 villamosból, 247 trolibuszból, 1767 autóbusból, 370 helyiérdekűvasút- és 215 metrószerelvényből állt. A legtöbb utast villamoson és autóbuszon (600–600 millió), valamint metróon (300 millió) szállították.

A városi közlekedési hálózat fejlesztésével elsősorban a külső lakótelepi gyűrű bekapcsolását, az ingázással kapcsolatos feladatokat és a Belvárosban összpontosuló közlekedési hálózat decentralizálását kell megoldani. Ennek megfelelően a hatodik öt éves terv-időszakban a fő cél a tömegközlekedés, elsősorban a metró- és a HÉV-hálózat továbbfejlesztése. Az utazási kényelem érdekében tovább bővül és korszerűsödik a tömegközlekedés járműparkja. Ezzel csökken az utazásra fordított idő és a zsúfoltság. Folytatódik a forgalomirányítás fejlesztése.

A közúti közlekedés korszerűsítésének része az Árpád-híd szeletítése, a Róbert Károly körút és a Hungária körút egy szakaszának átépítése, az M3-as és az M5-ös autópálya bevezető szakaszának kiépítése. A kiépített utak hossza 177 km-rel nő; ezzel az utak kiépítettsége 76%-ra emelkedik.

A vasúti közlekedés tervében a fővárosi vasúti objektumok korszerűsítése, fejlesztése a fő cél. A MÁV a tervidőszak alatt a fő-

Ferihegy — irányítótorony

Sugár üzletközpont

város területén jelentős összegeket fordít a Budapest-Kelenföld, a Nyugati és a Kőbánya-Kispest pályaudvarok korszerűsítésére, valamint a Budapest-Ferencváros rendezőpályaudvar átépítésére.

A helyi közlekedés javítására a VOLÁN Tröszt három új autóbusz-pályaudvar építését tervezi: a Népstadionnál, a Népligetnél és az Árpád-hídnál.

A vízi közlekedés fejlesztése érdekében a MAHART a kiránduló-hajó-park bővítését és a csepeli kikötőben a konténer terminál bővítését tervezi.

A légi közlekedés rekonstrukciója 3,3 milliárd forintos ráfordítással folytatódik, a Ferihegyi repülőtér állami nagyberuházásának első üteme 1983-ban befejeződik.

Hírközlés. 1981 elején a lakásokon 363 000, a közületeknél 88 000 felszerelt távbeszélő főállomás volt. A távbeszélő-szolgáltatás Budapesten is elmarad az igényektől. A posta 180 000 igényt tart nyilván. Ebben az ötéves tervidőszakban a meglevő központok kapacitásának növelése (Krisztina-, Teréz-központ, belföldi és nemzetközi távhívó központ), az új lakótelepeken konténer-központok telepítése, a hálózat bővítése a feladat. Ez 30 000—35 000 új magán- és közületi, valamint 2000 nyilvános állomás létesítését jelenti. Megépül az egységes rádiótelefon-hálózat Száva utcai központi bázisállomása.

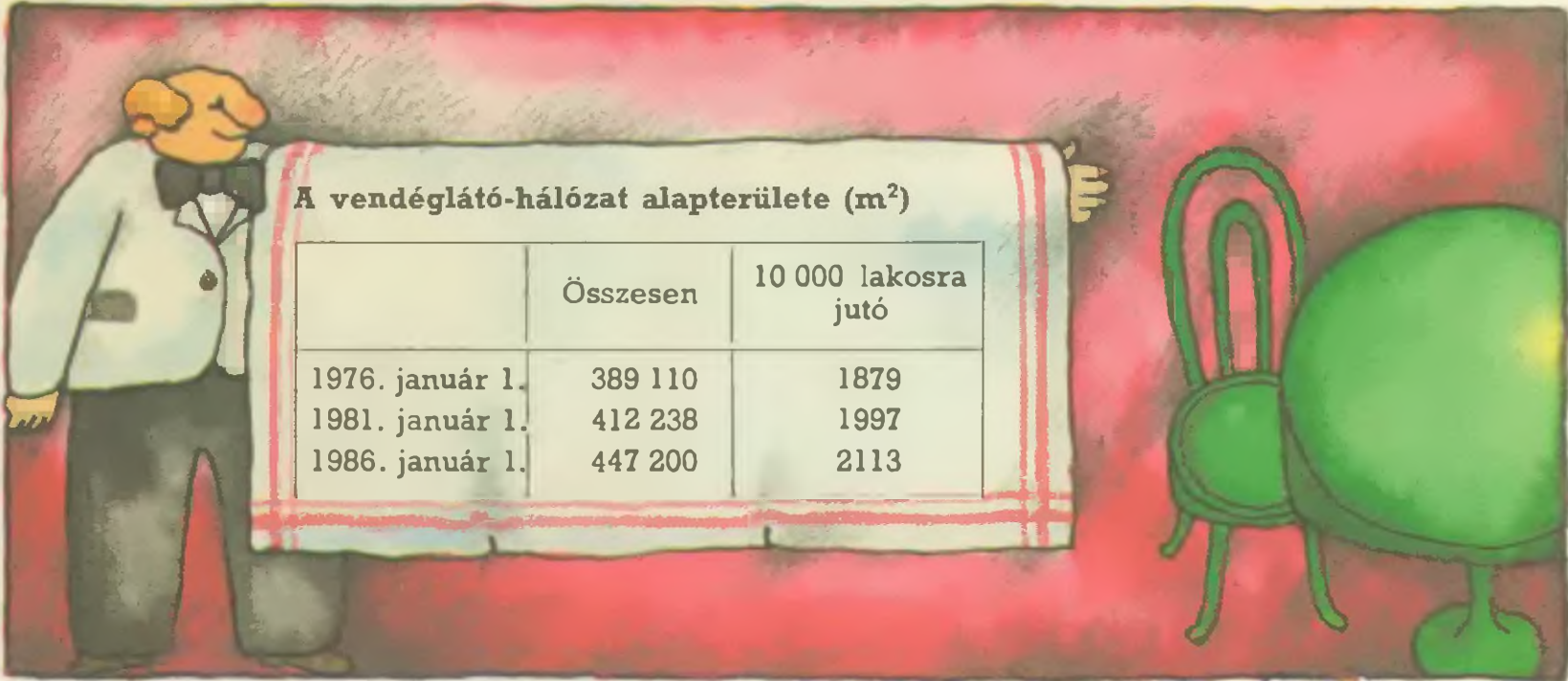
Kereskedelem. A hatodik ötéves terv a lakossági fogyasztás 8%-os növekedésével számol. A bolti kiskereskedelem a fővárosban 5—6%-kal nő, a vendéglátásban kisebb mértékű növekedés várható.

A tervidőszakban a főváros kiskereskedelmi bolthálózata — tanácsi és központi erőforrásból — kb. 110 000—120 000 m² alapterülettel bővül (ebből a vendéglátó hálózat fejlesztése kb. 10 000 m²). A vállalatok — ezen felül — mintegy 30 000 m²-es hálózatfejlesztéssel számolnak. A fejlesztéssel egyidőben megközelítőleg 20 000 m² üzletterület szűnik meg. A fejlesztéseknek kb. a fele a lakótelepeken valósul meg az új lakásba költözők alapellátásának biztosítására. Jelentősen fejlődik, korszerűsödik a kereskedelem raktárkapacitása is.

Szolgáltatás. 1980-ban az állami vállalatok és a szövetkezetek 3,5 milliárd, a magánkiszármazások 1,8 milliárd forint értékű szolgáltatást végeztek a lakosságnak.

A hatodik ötéves tervidőszakban a szolgáltatásokban az összefogyasztás növekedését meghaladó ütemű fejlődés várható; az összetétel azonban változik: növekszik a tartós fogyasztási cikkek javítása, a lakáskarbantartás, a cipőjavítás. A korábbinál szerényebb fejlesztési lehetőségek miatt előtérbe került a jelenlegi szolgáltatóegységek működésének hatékonyabbá tétele.

Az új lakótelepeken a tervidőszakban a legszükségesebb ellátás biztosítására 14 500 m² alapterületen 150 szolgáltatóegység épül. (A lakótelepeken az építési terület fenntartásával — a pénzügyi feltételeknek megfelelően — a későbbiekben lehetőség nyílik ezek bővítésére.)

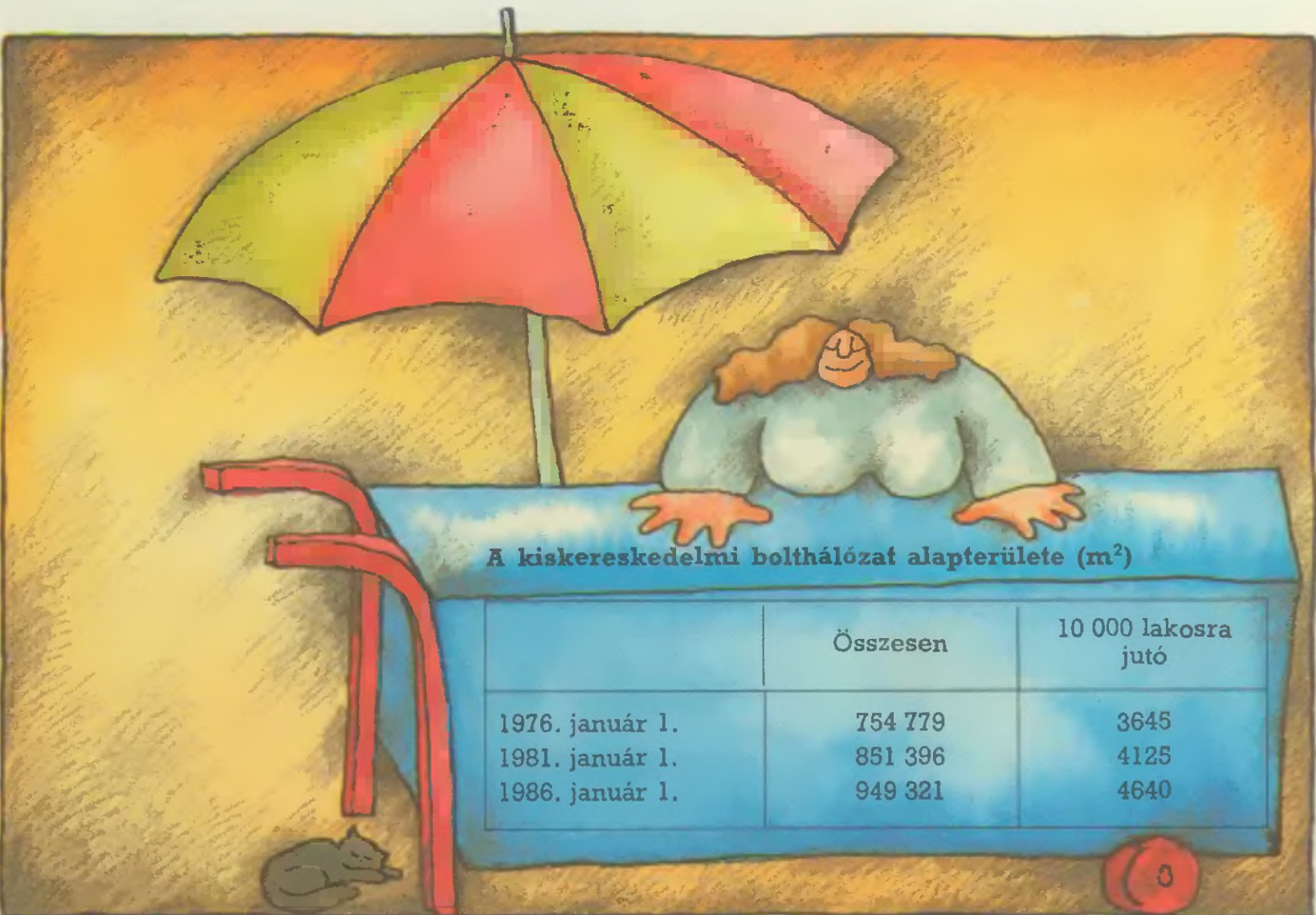

A vendéglátó-hálózat alapterülete (m²)

	Összesen	10 000 lakosra jutó
1976. január 1.	389 110	1879
1981. január 1.	412 238	1997
1986. január 1.	447 200	2113

Az ipari szolgáltatások közül a hatodik öt éves terv elején kiegyensúlyozott volt az ellátás az elektroakusztikai és háztartási gép-javítás, a személyi szolgáltatások és a textiltisztítás terén. A lakáskarbantartás – a dinamikus fejlődése ellenére – elmaradt az igényektől, ugyanez tapasztalható a gépjárműjavításnál.

A kereskedelmi szolgáltatásban előtérbe kerül a kölcsönzés és a barkácsolás. Problémát okoznak azonban a raktározási gondok. Az áruszállítási szolgáltatásokban az igények meghaladják a rendelkezésre álló kapacitásokat, ezért szükséges e terület fejlesztése.

A kiskereskedelmi bolthálózat alapterülete (m²)

	Összesen	10 000 lakosra jutó
1976. január 1.	754 779	3645
1981. január 1.	851 396	4125
1986. január 1.	949 321	4640

Petőfi-híd — háttérben az új József-város

A Belváros rekonstrukciója

A lakossági szolgáltatások teljesítményértékének megoszlása (%)

	1975	1980
Mérték után és egyedi megrendelésre készített termékek	9,9	7,6
Ipari javító-karbantartó szolgáltatások	49,0	46,3
Építőipari javító-karbantartó szolgáltatások	9,5	14,6
Teherszállítás	5,3	5,0
Kereskedelmi szolgáltatások	7,7	8,8
Személyi szolgáltatások	18,6	17,7

Lakáshelyzet. 1981 elején Budapesten 739 000 lakás volt, mintegy 110 000-rel több, mint 1970-ben. Csökkent a laksűrűség: 100 lakásra 1980-ban 279 lakos, illetőleg 191 lakószoba jutott. Csökkent az egyszobás, nőtt a három- és többszobás lakások száma. Egyre több lakás komfortos, villannyal, víz- és gázvezetékekkel felszerelt. A fővárosban a lakásépítés meghatározó formája továbbra is a koncentrált, telepszerű lakásépítés (82%); ebből állami célcsoportos beruházásként 73% valósul meg. Az 1980-as évek első felében a lakásállomány mintegy 70 000 lakással gyarapszik, többel, mint a megelőző öt évben. A lakásépítés az alacsonyabb laksűrűségű kerületekre koncentrálódik, így egyes kerületekben csökken a zsúfoltság. A javuló lakásellátottságot tükrözi, hogy míg 1976-ban 100 lakásra 120 család jutott, jelenleg mintegy 110; ez a szám 1985 végére 105-re csökken.

A lakások kétharmada állami, egyharmada magánérőből (társasház, családi ház) épül. Az állami erőből épülő lakások átlagos alapterülete 57 m², a magánérőből épülőké 65 m².

A lakásépítés ütemét tekintve Budapest nemzetközi összehasonlításban is kedvező helyet foglal el (1000 lakosra évente 8,5 új lakás jut).

A hatodik öt éves tervidőszakban befejeződő lakótelep-építések új városnegyedek kialakítását is jelentik. Egyben folytatódnak az ötödik öt éves tervben megkezdett városrész-rekonstrukciók (Józsefváros, Köbánya, Új-Lipótváros). Tovább folytatódik a városképet javító sortatarozás is.

1981. január 1-én a fővárosi lakásállomány több mint 56%-a, közel

A lakások szobaszám szerinti összetétele (%)

	1976—1980	1981—1985
Egyszobás	6,4	11,4
Egy-+félszobás vagy kétszobás	41,8	25,3
Egy-+két félszobás vagy két-+félszobás	38,8	46,2
Három- vagy többszobás	13,0	17,1

Közműves-vízellátásba kapcsolt lakások (%)

1976. január 1.	87,0
1981. január 1.	94,8
1986. január 1.	95,9

Közcsonna-hálózatba kapcsolt lakások (%)

1976. január 1.	76,4
1981. január 1.	84,3
1986. január 1.	86,3

A lakásállomány változása (db)

Kerület	Lakásállomány		Építés	Megszűnés	Lakásállomány 1986. január 1-én
	1976.	1981.			
	január 1-én		1981—1985		
I.	15 956	16 122	563	40	16 645
II.	35 300	39 243	3 800	130	42 913
III.	34 110	44 380	11 150	630	55 200
IV.	25 491	30 386	14 187	2140	42 433
V.	20 279	20 311	170	250	20 231
VI.	27 109	27 055	400	220	27 235
VII.	37 087	36 884	210	260	36 834
VIII.	40 947	41 765	690	1050	41 405
IX.	32 751	33 279	310	313	30 458
X.	23 012	31 702	1 208	720	32 190
XI.	54 390	60 442	7 170	250	67 362
XII.	26 652	29 722	1 262	60	30 894
XIII.	50 501	53 588	7 561	4460	56 689
XIV.	57 454	58 814	3 675	1210	61 199
XV.	35 232	36 100	2 513	1440	37 172
XVI.	20 791	24 502	3 760	40	82 222
XVII.	16 634	18 792	3 479	260	27 011
XVIII.	29 271	33 703	3 775	110	37 368
XIX.	21 205	22 727	6 893	1240	28 308
XX.	35 043	37 137	3 152	120	40 169
XXI.	23 603	26 589	6 706	810	32 525
XXII.	14 964	17 677	2 027	90	19 614

Budapest

összesen: 677 782 740 920* 90 000 18 770 812 150

* A népszámlálás előzetes fővárosi szintű eredménye alapján.

Lakásellátottság

	1976.	1981.	1986.
	január 1-én		
Családok száma (1000)	810,7	843,4	854,8
Lakások száma (1000)	677,8	740,9	812,2
Önálló lakással nem rendelkező családok (1000)	132,9	102,5	42,6
100 lakásra jutó			
családok száma	120	114	105
személyek száma	286	268	242
100 szobára jutó			
személyek száma	163	142	134

420 000 lakás tanácsi (IKV-) kezelésbe tartozott. A szövetkezeti lakások aránya 9%, számuk 66 700 volt.

A hatodik öt éves tervidőszakban a lakásszövetkezetek 12 000, a tanácsi lakások közül teljesen 6000–6500, részlegesen 10 000–11 000 lakást újítanak fel, további 24 000–25 000 lakást korszerűsítnek.

A lakásgazdálkodás megjavítása érdekében helyreállítanak 24 000–25 000 üresen álló lakást.

Energiaellátás. A népgazdaság energiaellátásának külső és belső feltételei — az importárak és a hazai fejlesztési költségek növekedése — következtében jelentősen megváltoztak. Ezért fontos feladat a tüzelőanyag-felhasználás növekedésének mérséklése, az energiaigények csökkentése.

A főváros energiagazdálkodási feladatai között nagy jelentőségű az energiafelhasználás racionalizálása: a takarékoság, az energiafelhasználás összetételének átalakítása. Ez szervezési intézkedésekkel, a termékszerkezet átalakításával, ésszerű energiafelhasználást lehetővé tevő fejlesztésekkel, technológiai korszerűsítésekkel, a kommunális energiafelhasználás csökkentésével érhető el.

A népgazdaság energiafelhasználásának 15%-a kommunális fogyasztás, ennek egyötödét a fővárosban használják fel.

Budapesten a lakások teljes köre be van kapcsolva a villamosenergia-hálózatba. A magyarányú lakásépítés azonban szükségessé teszi a hálózat és a körzetek bővítését. A közvilágítást energiatakarékos, hosszú élettartamú fényforrások beépítésével korszerűsítik.

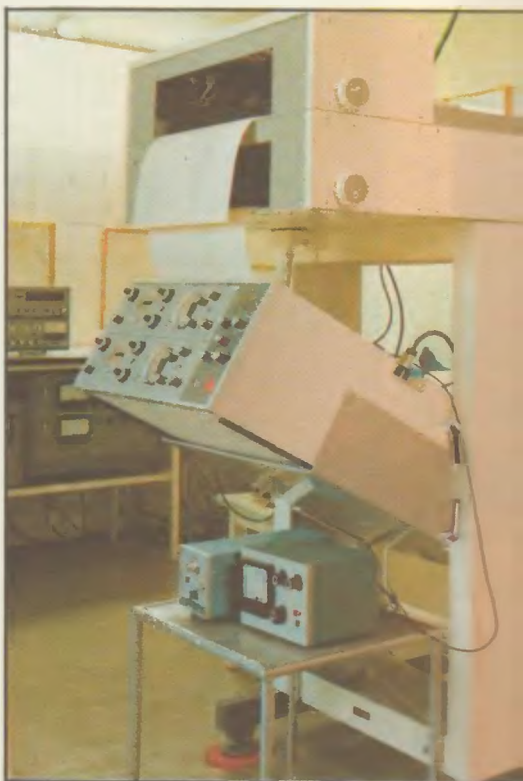
A gázellátás 1975 és 1980 között jelentősen fejlődött. A gázfogyasztók száma 20%-kal nőtt, a földgázzal fűtött lakások száma megháromszorozódott, a szolgáltatott gázenergia 42%-kal emelkedett. A földgázfelhasználás aránya is jelentősen megnövekedett. 1981 és 1985 között a földgázfelhasználás tovább emelkedik, 50 000 újabb fogyasztóhelyet állítanak át földgázra és megvalósul 310–320 km gázvezeték rekonstrukciója.

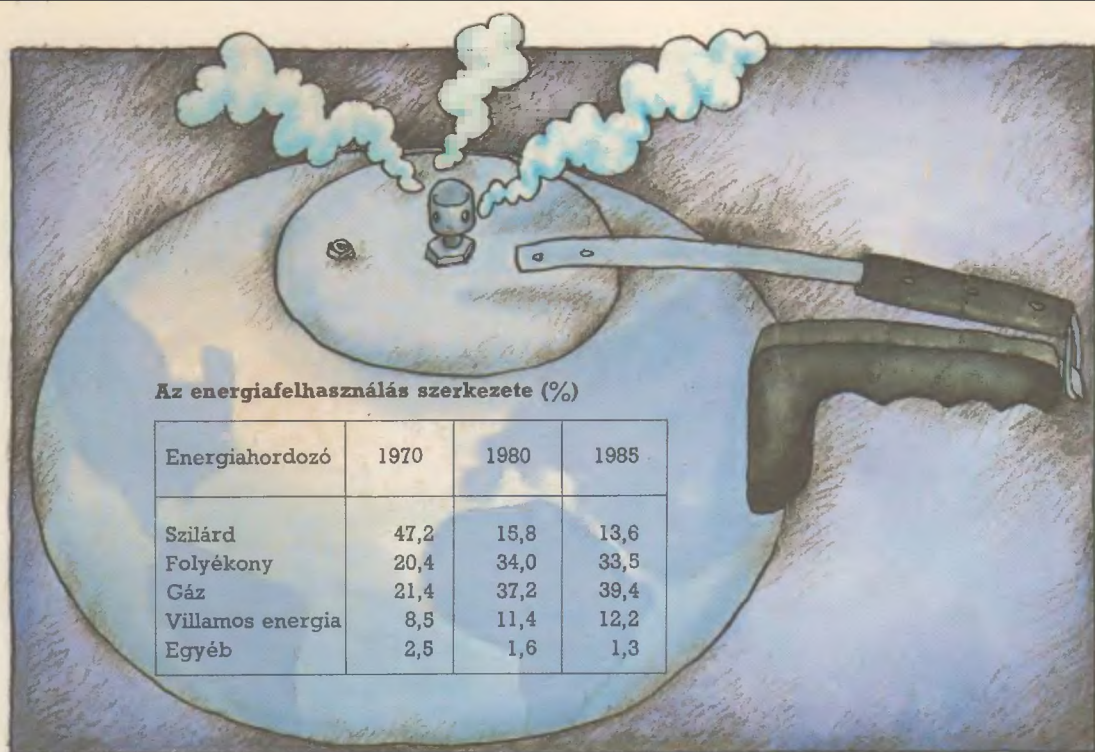
A távhőellátás — a telepszerű lakásépítéssel és kommunális ellátással arányosan — dinamikusan fejlődött: az ötödik öt éves terv-

Békásmegyeri bölcsőde

Izotópos vizsgálat a János Kórházban

időszakban a távhőellátásba bekapcsolt lakások száma 105 000-ről 164 000-re, 56%-kal nőtt (az üzemeltetést ellátó távvezeték 213 km-ről 301 km-re bővült). A hatodik öt éves tervidőszakban a távhőellátás fejlesztése hasonló ütemű lesz, mintegy 100 km hosszú hálózat épül meg.

Egészségügyi ellátás. Az egészségügyi és szociális ellátás a hatodik öt éves tervidőszakban Budapesten is a kiemelten fejlesztendő területek közé tartozik. A fővárosi tanács a kórházi ágyak számának növelését és az egészségügyi intézmények műszerezettségének javítását tervezi.

Tovább folytatódik a meglevő kórházak rekonstrukciója, korszerűsítése, bővítése (új pavilonok építése). Fontos feladat a meglevő lehetőségek jobb kihasználása és az igények jobb kielégítése. A járóbeteg-ellátás javítása érdekében 1981 és 1985 között három új szakorvosi rendelő épül: a III., a XIV. és a XVIII. kerületben, városrészközpontokban. Ezzel a szakorvosi rendelés jelentősen – 240 óra/nappal – nő. Az orvosi körzetek száma a tervidőszakban – a népességszám csökkenése ellenére – 20-szal növekszik.

A tanács és üzemi bölcsődékben 1981. január elsején 21 300 férőhely volt, ez 24 000 gyermek – a bölcsődés korúak egyharmadának – elhelyezését tette lehetővé. Ebben az öt éves tervben a férőhelyek növekedése és a születések számának csökkenése következtében a bölcsődés korúak fele kaphat bölcsődei elhelyezést. Ez – figyelembe véve a gyermekgondozási szabadságot és más egyéni megoldásokat – a jelenleg ismert igények szinte teljes kielégítését jelenti.

Fekvőbeteg-ellátás

	1981. január 1.	1986. január 1.
Működő kórházi ágy összesen	28 527	30 880
Ebből: Tanácsi	15 809	18 011
Nem tanácsi	12 718	12 869
10 000 lakosra jutó működő kórházi ágy	138	151

A szociális otthoni helyek száma tovább nő: tanácsi beruházásból 600, nem tanácsi beruházásból 50 létesül a tervidőszakban. A kerületi tanácsok 35 új öregek napközi otthonának létesítését tervezik, jelentősen fejlesztik az idős emberek házi gondozását is. Az egészségügyi tárca a hatodik öt éves tervidőszakban a főváros területén a következő fejlesztéseket tervezi:

- megvalósul az Országos Traumatológiai Intézet rekonstrukciója;
- befejeződik az Országos Mentőszolgálat új központjának építése, ezzel egyidőben a mentőhálózat és a járműpark korszerűsítése;
- a Semmelweis Orvostudományi Egyetem rekonstrukciója keretében többek között az érsebészeti klinikán új műtőblokk létesül, felépül az egyetem tornaterme, megkezdődik a külső klinikai tömb sebészeti műtőjének, vérellátó központjának, központi konyhájának építése stb.;
- az Orvostovábbképző Intézet fejlesztésének keretében sor kerül a sebészeti klinika rekonstrukciójára, új műtő építésére stb.;
- megvalósul az Országos Haematológiai és Vértranszfúziós Intézet rekonstrukciója;
- 30 tonna/nap kapacitású központi egészségügyi mosoda épül;
- elkezdődik az Országos Onkológiai Intézet rekonstrukciója, új diagnosztikai rész és konyha építése;
- sor kerül az Egységügyi Gyermekeotthon (Budatétény) rekonstrukciójára.

Gyógyvizek, gyógyfürdők. Budapest gyógyvizeit már az itt lakó ókori népek is ismerték és használták, erről tanúskodnak a római kori emlékek (Táborvárosi Múzeum és a katonaváros maradványai Óbudán). Felhasználásuk nagyot fejlődött a török hódoltság idején: a Rudas, a Császár és a Király fürdőkben eredeti török fürdőket

Nyugdíjasház Zuglóban

Színes számok: A budapesti átlag körül vagy annál kedvezőbb.

* Tanácsi és üzemi együtt.

A bölcsődei ellátás

Kerület	100 bölcsődés korú gyermekre jutó bölcsődei hely*		
	1976.	1981.	1986.
	január 1-én		
I.	13,7	18,8	43,9
II.	17,6	33,4	56,8
III.	32,4	35,9	41,2
IV.	18,8	27,3	52,6
V.	58,5	64,3	125,9
VI.	11,6	13,5	20,6
VII.	11,3	13,6	16,1
VIII.	21,3	24,0	52,0
IX.	23,6	31,2	49,0
X.	31,6	39,3	51,6
XI.	27,6	31,8	34,4
XII.	13,2	19,5	43,5
XIII.	22,4	26,4	41,6
XIV.	23,7	40,3	55,8
XV.	23,0	29,9	45,1
XVI.	12,7	16,0	31,8
XVII.	5,5	10,8	25,7
XVIII.	12,9	22,5	29,9
XIX.	18,5	20,6	36,8
XX.	9,4	27,2	39,6
XXI.	29,3	38,0	38,7
XXII.	15,8	21,3	28,6

használhatunk ma is. A fővárosban 40 közfürdő (termálvizes gyógyfürdő, uszoda, strand) és 30 kisebb — üzemek, intézmények, társadalmi szervezetek által működtetett — fürdő van. A gyógyvizeket felhasználják a gyógyászatban is, s a fokozódó belföldi és nemzetközi gyógy-idegenforgalom fokozza az igényeket (a Thermal Hotel pl. külföldiek gyógykezelését is lehetővé teszi). A hatodik öt éves tervidőszakban befejezik a Gellért fürdő rekonstrukcióját.

Oktatás. Budapesten — az alapfokú iskolákon kívül — több mint 100 gimnázium és technikum, sok egyéb középfokú iskola, 22 főiskola, illetve felsőfokú technikum és 7 egyetem van.

Az oktatási intézményhálózat fejlesztési terveinek elkészítésekor számolni kellett a demográfiai hullám okozta szükségletváltozásokkal, bár a csúcsigényekhez nem lehet mértegni az intézmények befogadóképességét.

Budapesten jelenleg az óvodás korúak 75%-a járhat óvodába. A főváros hatodik öt éves tervében szereplő célkitűzések szerint az óvodás korú gyermekek elhelyezése gyakorlatilag teljes körűvé válik (98%). A tanácsi és üzemi óvodákban 8000-rel nő az óvodai helyek száma, ami lehetővé teszi az agglomerációs területek segítségét is.

A hatodik öt éves tervidőszakban az egyik legnagyobb feladat az általános iskolai ellátás színvonalának megőrzése, a gyors ütemben növekvő tanulói létszám elhelyezése, az oktatási feltételek biztosítása. Az általános iskolai tanulók száma 44 000 fővel növekszik; a tanácsi fejlesztési tervek kb. 1100 új tanterem felépítését irányozzák elő, amellyel az általános iskolai tantermek száma több mint 20%-kal emelkedik. Ennek ellenére romlanak az ellátási mutatószámok, mivel a tanulólétszám átmenetileg gyorsabban nő, mint a tantermek száma.

A napközi otthonos ellátás tervezett 15%-os növekedése lehetővé teszi az általános iskolai tanulók 65%-ának elhelyezését; ez lényegében az alsó tagozaton teljes körű ellátást jelent.

Az általános iskolát végzettek 97—98%-a továbbtanul. Budapest középfokú intézményhálózata a fővárosi igények kielégítésén túl az agglomerációs övezet, egyes szakképzési területeken az ország igényeinek kielégítésére is képes. (A vidékről bejáró tanulók aránya a gimnáziumokban 11%, a szakközépiskolákban 30%, a szakmunkásképzőkben 50%.) 1981. január 1-én 1531 gimnáziumi és szakközépiskolai, 480 szakmunkásképző intézeti tanterem és 3627 tanműhelyi munkahely volt. A kollégiumi helyek száma 4683, a szakmunkásotthoni helyek száma 5787 volt. Ez több mint 20 000 gimnáziumi, 30 000 szakközépiskolai, 29 000 szakmunkás-tanuló képzését tette lehetővé. A középiskolákban egy tanteremre 33, a szakmunkásképzőkben 61 tanuló jut.

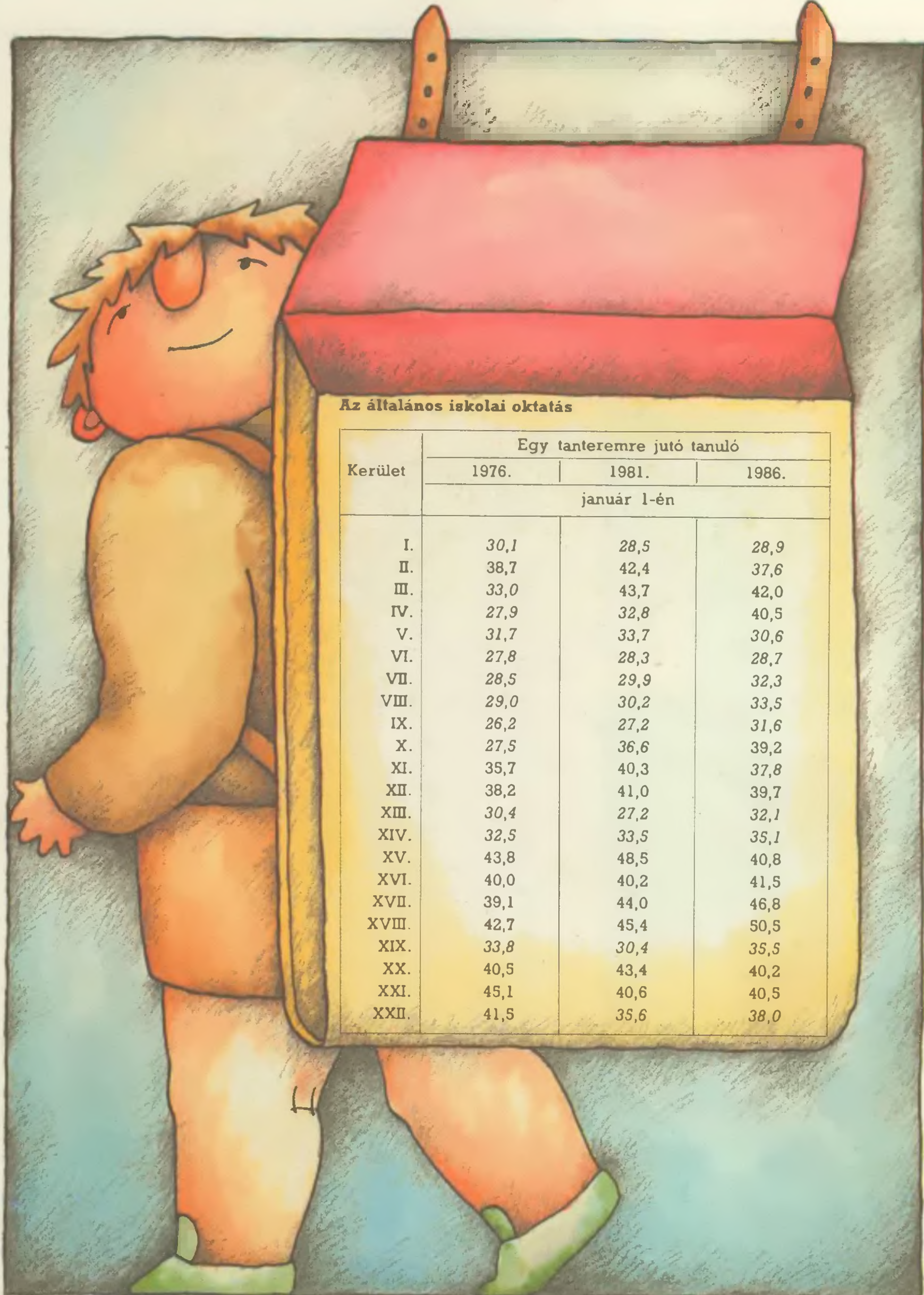
A tervidőszak második felében — a továbbtanulási arány fenntartása mellett — 13 000-rel több tanulót kell oktatni a középfokú oktatási intézményekben. miközben a termek száma csak kismértékben nő. A tanulók elhelyezését a meglevő intézmények jobb kihasználásával, a tanulócsoporthoz létszámának emelésével lehet biztosítani. A szakmunkásképzés intézményei az igényekkel arányosan bővülnek: 76 új tanterem és 2110 tanműhelyi munkahely létesül.

Színes számok: A budapesti átlag körül vagy annál kedvezőbb. ►

Óvodai ellátás

Kerület	100 óvodás korú gyermekekre jutó tanácsi és üzemi óvodai hely		
	1976.	1981.	1986.
	január 1-én		
I.	81	83	130
II.	92	85	63
III.	88	68	74
IV.	89	96	160
V.	128	116	208
VI.	74	81	100
VII.	57	51	80
VIII.	72	72	111
IX.	79	68	109
X.	118	90	195
XI.	81	84	86
XII.	80	97	213
XIII.	70	69	119
XIV.	86	70	129
XV.	125	67	135
XVI.	66	65	101
XVII.	43	52	83
XVIII.	62	66	93
XIX.	70	61	134
XX.	55	67	121
XXI.	85	81	104
XXII.	72	61	80

Az általános iskolai oktatás

Kerület	Egy tanteremre jutó tanuló		
	1976.	1981.	1986.
	január 1-én		
I.	30,1	28,5	28,9
II.	38,7	42,4	37,6
III.	33,0	43,7	42,0
IV.	27,9	32,8	40,5
V.	31,7	33,7	30,6
VI.	27,8	28,3	28,7
VII.	28,5	29,9	32,3
VIII.	29,0	30,2	33,5
IX.	26,2	27,2	31,6
X.	27,5	36,6	39,2
XI.	35,7	40,3	37,8
XII.	38,2	41,0	39,7
XIII.	30,4	27,2	32,1
XIV.	32,5	33,5	35,1
XV.	43,8	48,5	40,8
XVI.	40,0	40,2	41,5
XVII.	39,1	44,0	46,8
XVIII.	42,7	45,4	50,5
XIX.	33,8	30,4	35,5
XX.	40,5	43,4	40,2
XXI.	45,1	40,6	40,5
XXII.	41,5	35,6	38,0

Színes számok: A budapesti átlag körül vagy annál kedvezőbb.

Gyermekeledés a Marcibányi téri Ifjúsági és Úttörőházban

A napközi otthonos ellátás

Kerület	Napközis ellátásban részesülők aránya (%)		
	1976.	1981.	1986.
	január 1-én		
I.	49,9	54,1	65,7
II.	34,3	39,7	64,9
III.	46,5	52,2	65,0
IV.	43,6	50,3	64,8
V.	42,1	46,3	65,9
VI.	47,4	57,3	66,0
VII.	47,1	52,7	65,0
VIII.	46,3	46,0	65,0
IX.	51,6	57,6	64,5
X.	55,0	56,3	64,6
XI.	45,7	49,8	65,1
XII.	36,8	42,9	65,2
XIII.	45,1	51,0	65,5
XIV.	48,8	49,2	64,8
XV.	44,2	41,6	64,4
XVI.	41,8	50,2	65,0
XVII.	39,9	42,7	64,7
XVIII.	41,2	50,4	65,0
XIX.	46,0	57,0	65,3
XX.	41,2	45,7	64,6
XXI.	41,8	54,3	65,0
XXII.	43,1	50,0	65,7

A főváros felsőfokú tanintézményeiben a tervidőszak elején 48 800 fő, az országos létszám 48,2%-a tanult. A hallgatók 59%-a nappali, 14%-a esti, 27%-a levelező tagozaton végzi tanulmányait.

A felsőfokú oktatási intézmények jelentős része a század elején épült. A második világháború okozta károk helyreállítása óta kevés anyagi lehetőség volt felújításukra, ezért került napirendre rekonstrukciójuk és korszerűsítésük.

A művelődési tárca a hatodik öt éves tervidőszakban a következő fejlesztéseket és rekonstrukciókat tervezi a fővárosban:

- két, egyenként 12 tantermes — és 240 diákhelyes — nemzeti — szerb-horvát és szlovák — iskola felépítése;
- a fogyatékosok intézeti helyeinek növelése;
- a Budapesti Műszaki Egyetem oktatási épületének felújítása, 1046 fős kollégium, 3000 adagos menza építése;
- a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem központi épületének felújítása, könyvtár és kazánház építése;
- főiskolai kollégiumok (számvetési, külkereskedelmi, pedagógiai), menza (Kandó), műhelyház (iparművészeti) építése;
- az Eötvös Loránd Tudományegyetem rekonstrukciója.

Közművelődés. Budapest hazánk kulturális életének központja. Itt vannak az országos hatáskörű kulturális intézmények, a Magyar Tudományos Akadémia, számos kutatóintézet, országos nevezet-

tesséü múzeumok, gyűjtemények, könyvtárak, 19 színház és több mint 200 mozi.

A lakosság kulturális igénye az iskolázottsági színvonal emelkedésével, az életkörülmények javulásával és a több szabad idővel együtt növekszik. A művelődési igények differenciáltak: Budapest – kulturális centrum lévén – a környező települések igényeinek és részben az országos igények kielégítéséből is részt vállal. A főváros közművelődési intézményhálózata az elmúlt évtizedekben nem tartozott a kiemelten fejlesztett területek közé, ezért egyre nehezebben tud megfelelni a növekvő követelményeknek. A hatodik ötéves tervidőszakban befejeződött a Katona József Színház átépítése, és elkészül a Madách Kamaraszínház felújítása.

A múzeumok, kiállítások intézményhálózatának fejlesztése is fontos népművelési feladat. A tanácsi fejlesztési és beruházási eszközök korlátozott volta miatt azonban erre a célra a tervidőszakban csak néhány kisebb beruházásra telik (Bartók emlékház létrehozása, az Állatkert és a Levéltár rekonstrukciója). A Budavári Palota rekonstrukciója központi alapokból folytatódik.

A művelődési tárca nagy összegeket fordít a fővárosi kulturális intézményekre:

- elkészül az Állami Operaház teljes rekonstrukciója és új üzemháza;
- folytatódik az Állami Balettintézet építése (menza, új tantermek, kollégium);
- befejeződik az Országos Műszaki Múzeum raktárának építése;
- felépül a Filmtudományi Intézet raktára;
- folytatódik a múzeumok felújítása.

Az új lakótelepeken a közművelődési igények kielégítését elsősorban nem új létesítmények építésével, hanem az oktatási intézmények több célú felhasználásával kell megoldani.

A tervidőszakban a könyvtárhálózat három fiókkönyvtárral bővül. Létrehozzák a Fővárosi Ifjúsági Szórakoztató Központot. Az 1981-ben átadott Budapest Sportcsarnokban a sportrendezvények mellett kulturális tömegrendezvényeket is szerveznek.

Környezetvédelem. „Az emberi környezet védelméről” alkotott 1976. évi II. törvény előírásainak megfelelően a magyar népgazdaság hatodik ötéves terve környezetvédelmi célkitűzéseket is tartalmaz: „a környezetvédelem kiemelt feladata a víz, a levegő és a föld védelme, a hulladék csökkentése, illetve ártalommentes elhelyezése...”

A főváros hatodik ötéves tervében a környezet védelmét szolgálja:

- az 1200 t/nap kapacitású szemétegető befejezése, amely a kommunális (szerves) hulladék 50–60%-ának megsemmisítésére alkalmas;
- a Duna-víz minőségét óvja az Észak-budapesti Szennyvíztisztító telep I. ütemének kiépítése, amellyel a biológiai szennyvíztisztítás kapacitása az 1980. évi 74 000 m³/napról 214 000 m³/napra nő;
- a szennyvíztisztító telepeken keletkező mintegy 150 000–160 000 m³/év szerves iszap mezőgazdasági hasznosítása érdekében folyó kísérletek;

Budapest Sportcsarnok

Duna Inter-Continental Szálloda

* A tanácsok által beszédett illetékekkel és díjakkal együtt.

● a levegő tisztaságának védelme érdekében tervezett intézkedések — a korszerű fűtéssel ellátott lakások arányána 54%-ról 61%-ra nő, folytatódik az iparkitelepítés, az ipari üzemekben technológiamódosításokat hajtanak végre — eredményeként a levegő kén-dioxid-tartalma 0,14 mg/m³-re csökken (normaérték: 0,15 mg/m³);

● 700–750 hektár erdőt telepítenek és kb. 300 hektár park létesül.

Idegenforgalom. A főváros a legnagyobb idegenforgalmat lebonyolító magyar „tájéegység”: külföldről és belföldről egyaránt sokan keresik fel. A XIX. századból ránk maradt útikönyvek (4 magyar és 20 német nyelvű) már nagy turistaforgalomról tanúskodnak. A szállodákon kívül (10 000 férőhely) motelek, kempingek (2800 férőhely) és fizetővendég-szolgálat (20 500 férőhely) áll a turisták rendelkezésére. A hatodik öt éves tervidőszakban 7 új szálloda készül el, összesen 4000 ágygal, 2 a Belvárosban, 5 a külső kerületekben.

Sport. Budapest az ország első számú sportközpontjának számít. Csaknem 700 sportegyesületében 100 000 igazolt versenyző sportol. A nyolc legnagyobb és legráteremtettebb egyesület: a Budapesti Honvéd (KAC, 1909), a Budapesti Spartacus Sport Club (1952), a Budapesti Vasutas Sport Club (1911), a Csepel Sport Club (1912), a Ferencvárosi Torna Club (1899), az MTK–VM (MTK, 1888), az Újpesti Dózsa (UTE, 1885) és a Vasas Sport Club (1911). 1980-ban 1167 sportlétesítmény volt Budapesten, a küzdőterek

Komjádi Béla Sportuszoda

összterülete meghaladta a 330 hektárt. A legjelentősebb sportlétesítmények: Népstadion (76 000), Millenáris (20 000), Sportcsarnok (2100), Kisstadion (13 000), Játékcarnok (600), Olimpiai csarnok (400), Körcsarnok (1000).

A tervidőszakban befejeződött a Budapest Sportcsarnok (12 500) építése, amely nemcsak a versenysportoknak, hanem politikai és kulturális rendezvényeknek is otthont ad. Folytatódik a margitszigeti Sportuszoda rekonstrukciója. A hajógyári szigeten vízisporttelep épül. Több kis sportpálya és kondicionálóterem létesítése is bővíti a tömeg- és diáksport lehetőségeit.

● Az ősi Aquincumban, a mai Óbudán két amfiteátrum maradványai is tanúskodnak a római kori testkultúráról, a gladiátori játékokról.

● A honfoglalás kori sportéletet az íjászat, vadászat, birkózás jellemezte, az Árpád-házi királyok alatt Budán híres lovagi tornákat tartottak. De már a mohácsi vész előtt meghonosodott az úszás is.

● Az első ispotályok a források mellé települtek. 1276-ból származik az első írásos emlék a Szent Erzsébet alhévízi ispotályról (a mai Rudas vagy Rác fürdő helyén állhatott).

● Az első egyetemet Óbudán Zsigmond király alapította 1389-ben. Mátyás király 1475 körül Budán alapított egyetemet.

- Az első nyomdát Budán Hess András alapította 1472-ben.
- Az első tudós társaságot 1497-ben Mátyás király humanista köréből Konrad Celtis szervezte „Sodalitas Danubiana” néven. Később a függetlenségi mozgalmak szorgalmazták ismét tudós társaság alapítását (1760-ban Bod Péter, 1784-ben Bessenyei György és mások). 1825. november 3-án Széchenyi István birtokainak egy évi jövedelmét (60 000 Ft-ot) ajánlotta fel e célra. A Magyar Tudományos Akadémia megalakulását az 1827. évi XI. törvénycikkely mondta ki.
- Az első magyar nyelvű színelőadás 1719 júliusában volt a piaristák rendházának színháztermében (a mai Pesti Barnabás utca – Váci utca – Petőfi tér). Kelemen László első magyar színtársulatának megnyitó előadása 1790. október 25-én volt a Várszínházban (felváltva játszott magyar és német társulat). A Nemzeti Színház épületét 1837. augusztus 22-én nyitották meg Vörösmarty Mihály „Árpád ébredése” című darabjával.

● Pest és Buda lakóinak zöme német volt, ezért az első magyar nyelvű lap, a „Magyar Hírmondó” csak 1788-ban költözött Pozsonyból Pestre, illetve Budára.

● Az Operaház 1884. szeptember 27-én nyitotta meg kapuit.

● Széchenyi Ferenc 1802-ben 15 000 kötetes könyvtárát és 2000 darabból álló kéziratgyűjteményét a nemzetnek ajándékozta, ezzel teremtette meg a könyvtárhálózat alapjait.

● A Magyar Nemzeti Múzeum 1846-ban nyitotta meg kapuit, 1871-ben létesült az Országos Képtár, 1872-ben az Iparművészeti Múzeum.

● A Nyugati pályaudvar öntöttvas-üveg szerkezete 1874 és 1877 között épült.

● Az első villamosvasút 1887-ben a Baross utcában és a Podmaniczky (a mai Rudas László) utcában épült.

● Az első híd, a Széchenyi Lánchíd 1839-től 1848-ig épült. A Margit-híd 1872 és 1876 között, a Ferenc József-híd (ma Szabadság-híd) 1894–1896 között épült. Az Erzsébet-hídat 1903-ban, a Petőfi-hídat 1930-ban adták át a forgalomnak. Az Árpád-hídat 1939-ben kezdték el építeni, de csak a felszabadulás után készült el. A német fasiszták 1944-ben minden budapesti hídát felrobbantották.

A kiadásért felel a Kossuth Könyvkiadó igazgatója

Összeállította Vagyóczkyné Kékes Viktória

Tervezte Koppány Simon

Szerkesztette Barinkainé Kolossa Katalin

Műszaki szerkesztő Sebestyén Gyula

8328 - Révai Nyomda, Budapest. Felelős vezető: Horváth Józsefné

